

TSUMBANDILA YA KUSHUMELE ya 01 ya 2016 ya

TSHANDUKISO NA TSHANDAVHUDZO KHA U

MAANDAFHADZWA HA VHAREMA KHA ZWA

IKONOMI

U TANGANEDZWA HA ZWA U RENG A KHA ZHENDEDZI

1. Khomishini ya Tshandukiso na Tshandavhudzo kha u Maandafhadza Vharema kha zwa Ikonomi (“Khomishini ya B-BBEE”) ndi tshiimiswa tsho thomiwaho nga Mulayo wa Tshandukiso na Tshandavhudzo kha u Maandafhadza Vharema kha zwa Ikonomi wa vhu 53 wa 2003, sa zwo khwiniswaho nga Mulayo wa vhu 46 wa 2013) (“Mulayo”), u itela u lavhelesa u thoma u shuma ha Mulayo, zwine zwa katela mbetshelo dza ndivhadzo dza thalutshedzo, mihumbulo ya ngeletshedzo dzi sa vhofhi na u bvisela khagala tshumelo dza u khwinisa u pfeseswa ha Mulayo.
2. Tsumbandila iyi i khou netshedzwa sa tsumbandila i sa vhofhi yo itelwaho fhedzi u thusa nga thalutshedzo ya u vhoneuri hu khou shumiswa Mulayo nga ndila i fanaho. Arali Tsumbandila ya Kushumele iyi ya vha i si khagala kha tshigwada tsha mihumbulo yavho tshifhinga tshiñwe na tshiñwe, vha khou eletshedzwa u kwamana na Khomishini ya B-BBEE u itela u wana ngeletshedzo i sa vhofhi, zwine zwa do vha zwo lavhelesaho kha mihumbulo yavho fhedzi.
3. Tsumbandila iyi a si liñwalo la mulayo kana ndaela nga Khomishini ya B-BBEE kha mafhungo aneo. Fhedzi, naho Tsumbandila iyi i sa vhofhi kha Khomishini ya B-BBEE, a i sumbedzi ndila dzine Khomishini ya B-BBEE ya nga i shumisa kha mafhungo mañwe na mañwe maelana na u katelwa ha muñwe muthu kha u shumiswa ha masheleni u itela uri zwi fane.

4. Tshipiḁa 9 (1) tsha Mulayo tshi ḁea maanda Minisiḁa wa Mbambadzo na Nḁowetshumo u ḁetshedza Khoudu dza Mashumele Avhuḁi (“Khoudu”) kha Tshandukiso na ḁhandavhudzo kha u Maandafhadzwa ha Vharema kha zwa Ikonomi (“B-BBEE”) u itela u tuḁuwedza Ndivho dza Mulayo. Khoudu sa zwo khwiniswaho dzi tikedzwa nga tuḁoḁea ya ikonomi yo tanganelanaho, na uri tshifhinga tshoḁthe dzi tea u talutshedzwa nga ndivho na zwipikwa zwa Mulayo, na u tevhedzela Ndayotewa.

5. Nḁila ya u topola vhadisedzi vha tshumelo yo ḁitika nga tuḁoḁea kha Mutevhe wa Khoudu 400, ndi iḁwe ya zwishumiswa zwine zwa shumiswa kha u tuḁuwedza tshandukiso kha ikonomi yoḁthe, nga u tuḁuwedza u renga kha vhadisedzi vhane vha fusha tuḁoḁea dza garaḁa ya zwikoro ya B-BBEE. Zwishumiswa zwi dovha zwa tikedza u shumiswa kha u renga kha zhendedzi.

6. U itela u tevhedza Mutevhe wa Khoudu 400, nga murahu ha u dzhiela nḁha nga vhuronwane maitete a zwino kha u shumiswa ha masheleni a u renga kha zhendedzi, Khomishini ya B-BBEE i vhona zwi zwa ndeme u bvisela khagala u dzhielwa nḁha ha u rengwa kha zhendedzi u itela uri ikonomi i vhuelve nga mbuelo dzine dza khou lavhelelwa dza B- BBEE.

7. Zhendedzi zwi amba muthu ane a vha vhukati ane a tshimbidza mafhungo a mbetshelo dza thundu kana tshumelo vhukati ha zwiimiswa kana vhashumisani vhavhili, u fana na zhendedzi ḁa u vhuendelashango ḁine ḁa bukela muendi bupo ḁi sa ḁuri ḁa tanganedza khomishini ya tshumelo iyo. Bugu ya Investopedia i talutshedza zhendedzi sa “muthu kana tshiimiswa tshine tsha khou katelwa kha thengiselano fhedzi a si muhulwane wavho”. (www.investopedia.com: 27 Fulwana 2016)

8. Tsumbo i tevhelaho i shuma sa tsumbandḁila kha u dzhielwa nḁha ha u rengwa kha zhendedzi:

- 8.1 Tshiimiswa A ndi muḁetshedzi wa tshumelo ya u hadzima goloi, Tshiimiswa B zhendedzi

Ja u enda, na Tshiimswa C ndi tshiimiswa tsha u ela. Tshiimiswa tsho elwaho tshi buka u hadzima goloi u itela vhaofisiri nga kha Tshiimiswa B. Tshiimiswa B tshi hira goloi ya u rentha na Tshiimiswa A nga R15 000. Musi goloi i tshi humiswa, tshiimiswa tsho elwaho tshi badela R15 000 kha Tshiimiswa B. Tshiimiswa B tshi badela R10 000 kha Tshiimiswa A tsha sala na R5 000 sa khomishini yatsho ya tshumelo.

8.2 Kha nyimele iyo, izwi ndi zwine ngazwo tshiimiswa tsho elwaho tsha tea u shumisa zhendedzi sa tshipiḁa tsha Tshumiso ya Masheleni a Ṭhanganyeloguṭe yo Elwaho (TMPS):

8.2.1 Arali Ṭhanziela ya B-BBEE ya tshiimiswa B yo shumiswa, tshiimiswa tsho elwaho a tshi tei u ita mbilo ya masheleni oṭhe ane a vha R15 000 sa tshipiḁa tsha TMPS yayo. Tshiimiswa tsho elwaho tshi ḁo dzhia fhedzi khomishini ya R5 000 sa tshipiḁa tsha TMPS yatsho sa izwi hu yone mbuelo ya vhukuma ya Tshiimiswa B yo sumbedzwaho kha zwitatamennde zwayo zwa masheleni kha tshiimiswa tsho elwaho.

8.2.2 Ṭhanganyeloguṭe ya R10 000 yo badelwa kha Tshiimswa A, nahone ndi one masheleni ane Tshiimiswa A tsha a sumbedza kha zwitatamennde zwa masheleni zwatsho. Izwi zwi fusha ṭhoxea dza u renga ho imelwa zhendedzi zwine zwa sa katele u ṭanganyelwa ha TMPS zwi tshi tevhedza tshipiḁa 6.3 tsha Mutevhe wa Khoudu 400.

8.2.3 Zwenezwo, Tshiimiswa B tshi na vhuḁifhinduleli ha u ṇetshedza tshiimiswa tsho elwaho tsaukanyo ya masheleni o shumiswaho i sumbedzaho masheleni o badelwaho kha tshumelo yo ṇetshedzwaho.

8.2.4 Uri tshiimiswa tsho elwaho tshi vhale 15 000 sa tshipiḁa tsha TMPS yatsho, zwi tea u vha kha ṭhanziela dzoṭhe dza B-BBEE dza Tshiimiswa A na Tshiimiswa B hu na tsaukanyo i re khagala nga ha uri ndi vhugai yo shumiswaho kha muṇetshedzi wa tshumelo muṇwe na muṇwe.

8.2.5 Nga iṇwe ṇḁila, tshiimiswa tshi elwaho tshi nga ita mbilo ya masheleni oṭhe a R15 000 zwi tshi vhambedzwa na Tshiimiswa B, arali masheleni oṭhe o fhelelaho o ṇwalwa kha zwitatamennde zwa masheleni zwa Tshiimiswa B.

9. Tsumbo i re afho n̄tha i khou n̄tshedzwa u itela u sumbedza ndeme ya, na t̄hodea ya u bvisela khagala na u n̄tshedza tsumband̄ila kha mafhungo aya, sa zwo sumbedzwaho afho fhasi:
 - 9.1 Arali masheleni a R15 000 o n̄walwaho sa o shumiswaho kha zwitatamennde zwa masheleni zwa tshiimiswa tsho elwaho, a songo n̄walwa sa mbuelo kha zwitatamennde zwa masheleni zwa tshiimiswa A kana B, zwi ḡo ita uri t̄hanziela ya B-BBEE ya tshiimiswa tsho elwaho ye ya shumiswa kha u t̄nganedza tshiimiswa uri tshi vhe tshone hu rengwaho khatsho i sa shume.
 - 9.2 Arali tshiimiswa tshi elwaho tshi tshi vhona masheleni ōthe sa o shumiswaho nga Tshiimiswa B, izwi zwi ḡo kwama Tshiimiswa B kha tshiimo tshatsho tsha u vha kha khethekanyo ya u vha EME, QSE kana Tshiimiswa Tshihulwane. Tshiitisi ndi tsha uri Tshiimiswa B tshi nga ḡivhona sa EME kana QSE ngauri tshi dzhiela n̄tha fhedzi phesenthe yo tiwaho sa mbuelo u bva kha ayo masheleni a 15 000. Fhedzi arali mashelenigute o t̄nganedzwa, zwitatamennde zwa masheleni zwa tshiimiswa tsho elwaho zwi nga sumbedzwa kha Tshiimiswa B sa Tshiimiswa Tshihulwane zwine zwa nga t̄oda t̄hanziela i angaredzaho hu si t̄hanziela ya EME kana QSE zwi tshi bva kha nyimele.
 - 9.3 Izwi zwi nga dzhiiwa sa t̄halutshedzo i si ya vhukuma ya tshiimo tsha B-BBEE ya tshiimiswa tsha B zwine zwa vha u pfukha mulayo zwi tshi tevhedza tshipiḡa 130 (1) (a) tsha Mulayo.
 - 9.4 Itshi tshiimiswa tshi elwaho tshi nga dovha tsha vhonala sa tshine tsha khou shumisa vhathu nga n̄dila ya vhufhura nga u n̄tshedza mafhungo a si a vhukuma maelana na TMPS nga tshifhinga tsha khwaḡhisedzo, nahone izwo zwi ḡo vha vhutshinyi zwi tshi tevhedza tshipiḡa 130 (1) (b) tsha Mulayo.
10. Vhoraphurofesheni vha khwaḡhisedzo vhōthe vha na vhuḡifhinduleli na mushumo wa u n̄tshedza zwiimiswa ngeletshedzo yo teaho, zwi tshi katela u thoma u shuma ha tsumband̄ila iyi u itela u swikelela tshiimo tsha B-BBEE tsha zwiimiswa.
11. Zwi tshi tevhedza tshipiḡa itshi 130 (2) raphurofesheni wa khwaḡhisedzo, muofisiri wa u renga kana muofisiri muḡwe na muḡwe wa tshiimiswa tsha muvhuso vhane vho no vha na n̄divho nga ha khomishini, vha lingedza u ita vhutshinyi vhufhio kana vhufhio nga fhasi

ha tshipiḁa 130 (1) na u kundelwa u vhiga, vha na mulandu wa vhutshinyi.

12. Zwi tshi tevhedza tshipiḁa 13F (1) (d) tshi tshi vhalwa na tshipiḁa 13J tsha Mulayo, Khomishini ya B-BBEE hu nga vha nga u dzhia maga ayo kana nga u lingedza u tandulula mbilaelo yo ṱanganedzwaho, i na maanḁa a u ṱoḁisisa mafhungo maṅwe na maṅwe a elanaho na B- BBEE.
13. Arali tshiimiswa tsha nga wanala tsho pfukha Mulayo, tshiimiswa tshi nga ṅewa ndaṱiso i swikaho 10% ya mbuelo yatsho ya ṅwaha, muthu ane a khou dzhenelela a nga valelwa dzhele lwa miṅwaha i swikaho 10, na kana u ṅewa ndaṱiso. Nga maanḁa kha vhutshinyi vhu re nga fhasi ha tshipiḁa 130 (2) zwi nga livhisa kha u valelwa lwa miṅwedzi i swikaho 12, kana u ṅewa ndaṱiso na u valelwa vhuvhili hazwo.
14. Tsumbandila ya Kushumele iyi i khou ṅetshedzwa u itela u thusa fhedzi kha u ṱalusa na u shumisa Mutevhe wa Khoudu 400 maelana na u renga kha zhendedzi, sa zwo sumbedzwaho, a zwi vhumbi tshipiḁa tsha liṅwalo ḁa mulayo kana u dzhia tsheo nga Khomishini ya B-BBEE.
15. Tsumbandila ya Kushumele i nga khwiniswa tshifhinga tshiṅwe na tshiṅwe nga Khomishini ya B-BBEE arali hu na tshanduko ya ndeme i bvaho kha kushumisele kwa Mutevhe wa Khoudu 400. Kha nyimele iyo, zwo shandukiswaho zwi ḁo anḁadzwa u itela u imela zwo ṅwalwaho afha.
16. U vhudzisa kana u bviselwa khagala nga ha Tsumbandila ya Kushumele iyi, kha vha pfe vho vhofholowa u ri kwama kha zwidombedzwa zwi tevhelaho:

B-BBEE
Commission
Private Bag X84
Pretoria
0001
Luṱingo: +27 12 394 1535
Fekisi: + 27 12 394 2535
Imeili: mramare@beecommission.gov.za

Yo ṅetshedzwa nga Khomishini ya B-BBEE

29 Fulwana 2016